

BẠO LỰC HỌC ĐƯỜNG: NHỮNG HỆ LỤY ĐỐI VỚI HỌC TẬP CỦA HỌC SINH DƯỚI GÓC NHÌN TÂM LÝ HỌC

PGS.TS. Tô Bá Trường

Viện Nghiên cứu hợp tác phát triển giáo dục

Email: tobatruong@gmail.com.

Tóm tắt: *Bạo lực học đường là một hiện tượng xã hội - giáo dục có xu hướng gia tăng cả về tần suất lẫn mức độ phức tạp trong bối cảnh hiện nay. Các hành vi bạo lực không chỉ gây tổn hại tức thời về thể chất mà còn để lại những hậu quả lâu dài đối với đời sống tâm lý và quá trình học tập của học sinh. Dưới góc nhìn tâm lý học, bạo lực học đường được xem là một dạng “sang chấn tâm lý” đối với nhiều học sinh, làm biến đổi động cơ học tập, cảm xúc, hành vi và khả năng tham gia tích cực vào môi trường học đường. Trên cơ sở đó, bài viết đề xuất một số định hướng can thiệp từ góc độ tâm lý học học đường, nhấn mạnh vai trò của nhà trường, gia đình và cộng đồng trong việc xây dựng môi trường giáo dục an toàn, thân thiện, góp phần nâng cao chất lượng học tập và sự phát triển toàn diện của học sinh.*

Từ khóa: *Bạo lực học đường, tâm lý học học đường, động cơ học tập, rối loạn cảm xúc, môi trường học đường an toàn.*

Nhận bài: 29/01/2026; Biên tập: 20/01/2026; Phản biện: 02/02/2026; Duyệt đăng: 09/02/2026.

1. Đặt vấn đề

Trong những năm gần đây, bạo lực học đường trở thành một vấn đề nổi cộm trong đời sống giáo dục, thu hút sự quan tâm của dư luận xã hội, các nhà quản lý giáo dục và giới nghiên cứu. Các vụ việc học sinh đánh nhau, bắt nạt bạn học, làm nhục trên mạng xã hội hay cô lập, kỳ thị lẫn nhau xuất hiện với tần suất ngày càng nhiều, để lại những hậu quả nghiêm trọng cho cá nhân học sinh và môi trường học đường nói chung. Đáng chú ý, nhiều hành vi bạo lực không còn diễn ra công khai, dễ nhận diện như trước mà chuyển sang các hình thức tinh vi hơn, khó phát hiện hơn, đặc biệt là bạo lực tinh thần và bạo lực trên không gian mạng.

Từ góc độ giáo dục, bạo lực học đường thường được nhìn nhận như một biểu hiện của vi phạm kỷ luật, đạo đức học sinh, đòi hỏi các biện pháp quản lý, xử lý hành chính hoặc kỷ luật. Tuy nhiên, cách tiếp cận này mới chỉ giải quyết phần “ngọn” của vấn đề mà chưa chạm tới “gốc rễ” tâm lý của các hành vi bạo lực cũng như những tổn thương tâm lý mà nạn nhân phải gánh chịu. Thực tiễn cho thấy, nhiều học sinh bị bạo lực học đường rơi vào trạng thái lo âu, sợ hãi trường lớp, suy giảm động lực học tập, né tránh giao tiếp xã hội, thậm chí có biểu hiện trầm cảm, tự ti kéo dài. Những biến đổi tâm lý này tác động trực tiếp đến quá trình học tập, khiến kết quả học tập sa sút, khả năng tiếp thu tri thức giảm sút, mối quan hệ thầy - trò và bạn bè bị xáo trộn.

Trong bối cảnh đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực người học, việc bảo đảm môi trường học đường an toàn, thân thiện, không bạo lực được xem là điều kiện tiên quyết để học sinh có thể học tập hiệu quả và phát triển toàn diện. Do đó, việc nghiên cứu bạo lực học đường dưới góc nhìn tâm

lý học có ý nghĩa quan trọng cả về lý luận và thực tiễn. Bài viết này nhằm làm rõ các cơ chế tâm lý thông qua đó bạo lực học đường tác động đến hoạt động học tập của học sinh, từ đó đề xuất những định hướng can thiệp phù hợp nhằm giảm thiểu hệ lụy tiêu cực và góp phần nâng cao chất lượng giáo dục trong nhà trường hiện nay.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Cơ sở lý luận và tổng quan nghiên cứu về bạo lực học đường

Bạo lực học đường là một khái niệm được tiếp cận dưới nhiều góc độ khác nhau trong các nghiên cứu tâm lý học, giáo dục học và xã hội học. Theo cách hiểu phổ biến, bạo lực học đường bao gồm các hành vi cố ý gây tổn hại về thể chất, tinh thần hoặc danh dự đối với người khác trong môi trường học đường, diễn ra giữa học sinh với học sinh, học sinh với giáo viên hoặc ngược lại. Dưới góc nhìn tâm lý học, bạo lực học đường không chỉ là hành vi đơn lẻ mà là một quá trình tương tác tiêu cực mang tính lặp lại, trong đó tồn tại sự mất cân bằng quyền lực giữa người gây bạo lực và nạn nhân.

Các dạng thức bạo lực học đường ngày càng đa dạng, từ bạo lực thể chất (đánh, đấm, xô đẩy), bạo lực tinh thần (chửi bới, nhục mạ, đe dọa), bạo lực mang tính quan hệ (cô lập, tẩy chay, lan truyền tin đồn) đến bạo lực trên không gian mạng (cyberbullying). Đặc điểm chung của các hình thức này là đều gây ra tổn thương tâm lý cho nạn nhân, làm xói mòn cảm giác an toàn và niềm tin vào môi trường học đường.

Tổng quan các nghiên cứu trong và ngoài nước cho thấy, bạo lực học đường có mối liên hệ chặt chẽ với nhiều vấn đề tâm lý ở học sinh như lo âu, trầm cảm, rối loạn hành vi, giảm lòng tự trọng và suy giảm

khả năng thích ứng xã hội. Nhiều công trình đã chỉ ra rằng, học sinh từng là nạn nhân của bất nạt học đường có nguy cơ cao gặp khó khăn trong học tập, giảm hứng thú đến trường, dễ bỏ học hoặc nghỉ học không lý do. Một số nghiên cứu khác nhấn mạnh vai trò của môi trường gia đình, văn hóa nhà trường và mối quan hệ thầy - trò trong việc hình thành hoặc hạn chế các hành vi bạo lực học đường.

Ở Việt Nam, các nghiên cứu về bạo lực học đường trong những năm gần đây đã bước đầu làm rõ thực trạng, nguyên nhân và một số hệ lụy của hiện tượng này đối với học sinh. Tuy nhiên, các nghiên cứu chuyên sâu về cơ chế tâm lý thông qua đó bạo lực học đường tác động đến quá trình học tập của học sinh vẫn còn chưa nhiều. Điều này đặt ra yêu cầu cần tiếp tục tiếp cận vấn đề dưới góc nhìn tâm lý học học đường, nhằm bổ sung cơ sở khoa học cho việc xây dựng các chương trình can thiệp và phòng ngừa bạo lực học đường trong nhà trường.

2.2. Đặc điểm tâm lý của học sinh và tính dễ tổn thương trước bạo lực học đường

Học sinh ở các bậc học phổ thông đang trong giai đoạn phát triển mạnh mẽ về mặt tâm sinh lý, đặc biệt là sự biến đổi về cảm xúc, nhu cầu giao tiếp xã hội và quá trình hình thành nhân cách. Ở lứa tuổi này, học sinh có nhu cầu lớn về việc được thừa nhận, được chấp nhận trong nhóm bạn bè và mong muốn khẳng định giá trị bản thân. Khi nhu cầu này không được đáp ứng một cách tích cực, hoặc khi học sinh rơi vào vị thế yếu thế trong các mối quan hệ bạn bè, nguy cơ trở thành nạn nhân của bạo lực học đường gia tăng.

Từ góc độ tâm lý học phát triển, học sinh chưa có đầy đủ năng lực tự bảo vệ tâm lý và kỹ năng ứng phó với xung đột xã hội. Khả năng nhận diện cảm xúc, điều chỉnh cảm xúc và tìm kiếm sự trợ giúp của nhiều học sinh còn hạn chế. Điều này khiến các em dễ bị tổn thương trước những hành vi xúc phạm, đe dọa hoặc cô lập của bạn bè. Đặc biệt, những học sinh có đặc điểm tính cách nhạy cảm, tự ti, ít kỹ năng giao tiếp xã hội hoặc đến từ những gia đình thiếu sự quan tâm, hỗ trợ thường có nguy cơ cao hơn trở thành nạn nhân của bạo lực học đường.

Ngoài ra, áp lực học tập, kỳ vọng của gia đình và sự cạnh tranh trong môi trường học đường cũng góp phần làm gia tăng căng thẳng tâm lý ở học sinh. Trong bối cảnh đó, các mâu thuẫn nhỏ trong quan hệ bạn bè có thể dễ dàng leo thang thành hành vi bạo lực nếu không được giải quyết kịp thời và đúng cách. Sự thiếu vắng các kênh tham vấn tâm lý học đường hiệu quả khiến nhiều học sinh phải tự đối diện với tổn thương tâm lý mà không có sự hỗ trợ chuyên nghiệp. Tính dễ tổn thương tâm lý của học sinh vì vậy trở thành “mảnh đất thuận lợi” để các hệ lụy tiêu cực của bạo lực học đường lan rộng và kéo dài, ảnh hưởng trực tiếp đến quá trình học tập và sự phát triển nhân cách của các em.

2.3. Cơ chế tác động của bạo lực học đường đến quá trình học tập dưới góc nhìn tâm lý học

Từ góc độ tâm lý học, bạo lực học đường tác động đến hoạt động học tập của học sinh thông qua nhiều cơ chế tâm lý khác nhau, trong đó nổi bật là sự suy giảm động cơ học tập, rối loạn cảm xúc - hành vi và suy giảm chức năng nhận thức. Trải nghiệm bạo lực, đặc biệt là bạo lực lặp đi lặp lại, tạo ra trạng thái căng thẳng tâm lý mạn tính. Căng thẳng kéo dài làm tiêu hao nguồn lực tâm lý của học sinh, khiến các em khó duy trì sự tập trung, hứng thú và nỗ lực trong học tập.

Một cơ chế quan trọng khác là sự biến đổi trong nhận thức về môi trường học đường. Khi học sinh cảm thấy trường học không còn là nơi an toàn, thân thiện, các em có xu hướng hình thành niềm tin tiêu cực về nhà trường, giáo viên và bạn bè. Niềm tin tiêu cực này làm suy yếu động cơ học tập nội tại, khiến việc đến trường và tham gia hoạt động học tập trở thành một gánh nặng tâm lý. Bên cạnh đó, cảm giác bị coi thường, bị xúc phạm làm suy giảm lòng tự trọng và niềm tin vào năng lực bản thân, từ đó ảnh hưởng đến sự tự tin khi tham gia học tập, phát biểu xây dựng bài hoặc tham gia các hoạt động học tập nhóm.

Về mặt nhận thức, các trạng thái lo âu, sợ hãi và căng thẳng do bạo lực học đường gây ra có thể làm suy giảm chức năng chú ý, trí nhớ và khả năng xử lý thông tin. Học sinh dễ rơi vào trạng thái phân tâm, ám ảnh bởi các trải nghiệm tiêu cực, dẫn đến hiệu quả tiếp thu bài học giảm sút. Trong dài hạn, những khó khăn này có thể tích tụ thành khoảng cách học tập ngày càng lớn so với bạn bè, làm gia tăng nguy cơ thất bại học đường.

Ngoài ra, bạo lực học đường còn tác động gián tiếp đến học tập thông qua các biểu hiện hành vi tiêu cực như né tránh trường lớp, nghỉ học không lý do, chống đối giáo viên hoặc rút lui khỏi các hoạt động học tập tập thể. Những hành vi này không chỉ làm giảm cơ hội học tập của học sinh mà còn làm suy yếu mối quan hệ tích cực với thầy cô và bạn bè - yếu tố quan trọng thúc đẩy động cơ và hiệu quả học tập. Như vậy, có thể thấy bạo lực học đường tác động đến quá trình học tập của học sinh thông qua một chuỗi cơ chế tâm lý phức tạp, đan xen giữa cảm xúc, nhận thức và hành vi.

2.4. Những hệ lụy cụ thể của bạo lực học đường đối với học tập của học sinh

Những tác động tiêu cực của bạo lực học đường đối với học tập của học sinh biểu hiện ở nhiều cấp độ khác nhau, từ kết quả học tập trước mắt đến định hướng học tập và phát triển lâu dài. Trước hết, nhiều học sinh là nạn nhân của bạo lực học đường có xu hướng suy giảm rõ rệt kết quả học tập. Việc thường xuyên sống trong trạng thái căng thẳng, lo âu khiến các em khó tập trung học bài, dễ quên kiến thức đã học và thiếu động lực hoàn thành các nhiệm vụ học

tập. Sự sa sút về thành tích học tập không chỉ là hệ quả trực tiếp của tổn thương tâm lý mà còn làm gia tăng cảm giác thất bại, tự ti, tạo ra một vòng xoáy tiêu cực giữa tâm lý và kết quả học tập.

Ở cấp độ hành vi, bạo lực học đường làm gia tăng nguy cơ né tránh trường học, nghỉ học không lý do hoặc bỏ học sớm. Đối với một số học sinh, việc đến trường trở thành nguồn gốc của nỗi sợ hãi, dẫn đến xu hướng tìm cách trốn tránh môi trường học đường. Điều này không chỉ làm gián đoạn quá trình học tập mà còn ảnh hưởng đến cơ hội tiếp cận giáo dục và phát triển năng lực của học sinh trong tương lai.

Về lâu dài, trải nghiệm bạo lực học đường có thể ảnh hưởng đến định hướng học tập và nghề nghiệp của học sinh. Những tổn thương tâm lý chưa được giải quyết có thể làm suy yếu niềm tin của các em vào khả năng học tập và thành công của bản thân, dẫn đến việc hạ thấp mục tiêu học tập hoặc từ bỏ những cơ hội phát triển. Bên cạnh đó, các trải nghiệm tiêu cực trong môi trường học đường còn có thể để lại dấu ấn trong quá trình hình thành nhân cách, ảnh hưởng đến cách thức các em xây dựng mối quan hệ xã hội và tham gia vào đời sống học tập, nghề nghiệp sau này.

Như vậy, bạo lực học đường không chỉ gây ra những khó khăn học tập trước mắt mà còn để lại hệ lụy lâu dài đối với quỹ đạo phát triển học tập và nhân cách của học sinh. Việc nhận diện đầy đủ các hệ lụy này là cơ sở quan trọng để thiết kế các biện pháp can thiệp toàn diện và bền vững trong nhà trường.

2.5. Vai trò của nhà trường, gia đình và cộng đồng trong phòng ngừa và can thiệp

Phòng ngừa và giảm thiểu bạo lực học đường đòi hỏi sự phối hợp chặt chẽ giữa nhà trường, gia đình và cộng đồng. Nhà trường giữ vai trò trung tâm trong việc xây dựng môi trường học đường an toàn, thân thiện, nơi các giá trị tôn trọng, hợp tác và bao dung được đề cao. Việc thiết lập các quy tắc ứng xử rõ ràng, cơ chế phát hiện và xử lý kịp thời các hành vi bạo lực là điều kiện cần thiết để ngăn chặn bạo lực học đường. Bên cạnh đó, việc lồng ghép giáo dục kỹ năng cảm xúc - xã hội vào chương trình học giúp học sinh phát triển năng lực quản lý cảm xúc, giải quyết xung đột một cách hòa bình.

Gia đình đóng vai trò nền tảng trong việc hình thành nhân cách và thái độ ứng xử của học sinh. Sự quan tâm, lắng nghe và đồng hành của cha mẹ giúp học sinh có điểm tựa tâm lý vững chắc, tăng khả năng chống chịu trước các tác động tiêu cực từ môi trường bên ngoài. Gia đình cũng cần phối hợp chặt chẽ với nhà trường trong việc phát hiện sớm các dấu hiệu học sinh bị bạo lực hoặc có hành vi bạo lực, từ đó có biện pháp can thiệp kịp thời.

Cộng đồng và các tổ chức xã hội có thể hỗ trợ nhà trường thông qua các chương trình truyền thông nâng cao nhận thức về phòng, chống bạo lực học đường, cung cấp các dịch vụ tư vấn tâm lý, công

tác xã hội cho học sinh và gia đình. Sự tham gia của cộng đồng góp phần tạo ra một mạng lưới hỗ trợ đa tầng, giúp việc phòng ngừa và can thiệp bạo lực học đường trở nên hiệu quả và bền vững hơn.

2.6. Định hướng xây dựng mô hình can thiệp tâm lý học đường nhằm giảm thiểu bạo lực học đường

Từ góc độ tâm lý học đường, việc xây dựng các mô hình can thiệp nhằm giảm thiểu bạo lực học đường cần dựa trên nguyên tắc phòng ngừa sớm, can thiệp kịp thời và hỗ trợ lâu dài. Một trong những định hướng quan trọng là phát triển hệ thống tham vấn tâm lý học đường chuyên nghiệp trong nhà trường. Đội ngũ cán bộ tham vấn tâm lý có thể đóng vai trò cầu nối giữa học sinh, giáo viên và gia đình, giúp phát hiện sớm các dấu hiệu tổn thương tâm lý và hỗ trợ học sinh xây dựng chiến lược ứng phó tích cực.

Bên cạnh đó, việc tích hợp giáo dục cảm xúc - xã hội vào chương trình giáo dục phổ thông là một hướng đi quan trọng. Thông qua các hoạt động trải nghiệm, học sinh được rèn luyện kỹ năng nhận diện cảm xúc, quản lý căng thẳng, giải quyết xung đột và xây dựng mối quan hệ tích cực. Những kỹ năng này không chỉ giúp giảm thiểu nguy cơ bạo lực học đường mà còn góp phần nâng cao chất lượng học tập và sự phát triển toàn diện của học sinh.

Ngoài ra, việc xây dựng văn hóa học đường an toàn, tôn trọng và bao dung cần được coi là mục tiêu dài hạn của nhà trường. Điều này đòi hỏi sự cam kết của lãnh đạo nhà trường, sự tham gia tích cực của giáo viên và sự đồng thuận của học sinh. Ứng dụng công nghệ số trong việc phát hiện sớm các hành vi bạo lực trên không gian mạng, thiết lập các kênh phản ánh an toàn, bảo mật cho học sinh cũng là một hướng tiếp cận phù hợp với bối cảnh hiện nay.

2.7. Khuyến nghị chính sách giáo dục

Từ những phân tích trên, có thể đưa ra một số khuyến nghị chính sách nhằm tăng cường hiệu quả phòng, chống bạo lực học đường. Trước hết, cần tiếp tục hoàn thiện khung pháp lý và các văn bản hướng dẫn liên quan đến phòng, chống bạo lực học đường, bảo đảm tính đồng bộ và khả thi trong triển khai tại các cơ sở giáo dục. Thứ hai, cần chuẩn hóa vị trí việc làm của cán bộ tham vấn tâm lý học đường trong hệ thống giáo dục phổ thông, tạo điều kiện về cơ chế, nguồn lực để đội ngũ này hoạt động hiệu quả. Thứ ba, cần tăng cường đào tạo, bồi dưỡng năng lực tâm lý học đường cho giáo viên, giúp giáo viên có khả năng nhận diện sớm các dấu hiệu tổn thương tâm lý ở học sinh và có biện pháp hỗ trợ phù hợp. Cuối cùng, cần thúc đẩy sự phối hợp liên ngành giữa giáo dục, y tế và công tác xã hội trong việc hỗ trợ học sinh gặp khó khăn tâm lý do bạo lực học đường gây ra.

3. Kết luận

Bạo lực học đường là một hiện tượng phức tạp, có tác động sâu sắc đến đời sống tâm lý và quá trình

học tập của học sinh. Dưới góc nhìn tâm lý học, những hệ lụy của bạo lực học đường đối với học tập không chỉ biểu hiện ở sự sa sút thành tích trước mắt mà còn ảnh hưởng lâu dài đến động cơ học tập, định hướng phát triển và sự hình thành nhân cách của học sinh. Việc phòng ngừa và can thiệp bạo lực học đường vì vậy cần được tiếp cận một cách toàn diện, kết hợp giữa các giải pháp giáo dục, tâm lý và chính sách xã hội. Xây dựng môi trường học đường an toàn, thân thiện không chỉ là điều kiện để nâng cao chất lượng học tập mà còn là nền tảng cho sự phát triển toàn diện và bền vững của thế hệ trẻ trong bối cảnh hiện nay ■

Tài liệu tham khảo

- [1]. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2017). *Quyết định số 1299/QĐ-BGDĐT ngày 03/10/2017 về việc phê duyệt Đề án xây dựng môi trường văn hóa trong trường học giai đoạn 2017 - 2025.*
- [2]. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2020). *Thông tư số 31/2020/TT-BGDĐT ban hành Điều lệ trường trung học cơ sở, trường trung học phổ thông và trường phổ thông có nhiều cấp học.*
- [3]. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2022). *Báo cáo tổng kết công tác phòng, chống bạo lực học đường trong các cơ sở giáo dục phổ thông.*
- [4]. Nguyễn Thị Mai Hương (2019). *Bạo lực học đường ở học sinh phổ thông: Thực trạng và một số giải pháp can thiệp.* Tạp chí Tâm lý học, (8), 45 - 53.
- [5]. Trần Thị Minh Đức (chủ biên) (2018). *Tâm lý học lứa tuổi và tâm lý học sư phạm.* Hà Nội: Nxb. Đại học Sư phạm.
- [6]. Phạm Minh Hạc (2017). *Tâm lý học giáo dục.* Hà Nội: Nxb. Giáo dục Việt Nam.
- [7]. Lê Thị Thu Hương (2021). *Ảnh hưởng của bắt nạt học đường đến sức khỏe tâm thần của học sinh trung học cơ sở.* Tạp chí Khoa học Giáo dục Việt Nam, (47), 32 - 39.

School violence: The consequences for students' learning from a psychological perspective

Assoc. Prof. Dr. To Ba Truong
 Institute for Educational Cooperation and Development
 Email: tobatruong@gmail.com.

Abstract: *School violence is a socio-educational phenomenon that tends to increase in both frequency and complexity in the current context. The violent behaviors not only cause immediate physical harm but also leave long-lasting consequences for students' psychological well-being and learning process. From a psychological perspective, school violence is considered a form of "psychological trauma" for many students, altering their motivation for learning, emotions, behavior, and ability to actively participate in the school environment. Based on this, the article proposes several intervention directions from the perspective of school psychology, emphasizing the role of schools, families, and communities in building a safe and friendly educational environment, contributing to improving the quality of learning and the holistic development of students.*

Keywords: *School violence, school psychology, learning motivation, emotional disorders, safe school environment.*